

УДК 37.016

Гончарова С. – ст. гр. 22-Т

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

УКРАЇНСЬКИЙ ВИШИТИЙ РУШНИК І ТРАДИЦІЇ ЙОГО ВИГОТОВЛЕННЯ

Науковий керівник: канд.пед.наук, доцент Воїтелева Г. О.

Goncharova S.

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

UKRAINIAN EMBROIDERED TOWEL AND TRADITIONS OF ITS MANUFACTURE

Supervisor: Voitelieva H. A.

Ключові слова: традиції, вишитий рушник, трудове навчання.

Keywords: traditions, embroidered towel, labor training.

Кожна нація має свої специфічні особливості, які проявляються у всьому: мові, звичаях, одязі, поведінці, культурі харчування тощо. З розвитком співпраці між державами люди намагається зберегти свою індивідуальність і перш за все свої традиції. Традиція це дуже ємке поняття, яке охоплює всі сторони життя суспільства. На уроках трудового навчання учні мають познайомитися з традиційними видами декоративно-ужиткового мистецтва.

У процесі навчання у віші майбутні вчителі трудового навчання вивчають різні способи обробки конструкційних матеріалів: ручна обробка деревини, обробка харчових продуктів, виготовлення швейних виробів, вишивання, в'язання спицями і гачком та інші. Серед багатьох видів діяльності, якими займаються школярі на уроках трудового навчання, важливе місце посідає робота з текстильними матеріалами, а зокрема – вишивання. Вивченням народних традицій у вишиванні, використання їх у сучасному житті, виготовлення традиційних вишитих виробів займаються Р. Захарчук-Чугай, О. Найден, В. Радкевич, В. Титаренко та ін.

Загальновідомо, що ручна вишивка сприяє розвитку особистості, її образному мисленню, естетичному вихованню, а також координації рухів. У майбутньому це дає дівчаткам можливість створити своїми руками затишок у домі, а, можливо, й передбачити професію вишивальниці.

Проаналізувавши вироби, які традиційно оздоблюються вишивкою, прийшли до висновку, що це рушники, скатертини, серветки, сорочки та інший одяг.

Вишивати рушник – давня традиція на землях України. Він мав велике значення. Жодна важлива подія не обходилася без рушника. В рушник приймали новонародженого. В рушник клали щойно охрещену дитину. Перший рушник наче оберег, дарований мамою, мав оберігати дитину протягом усього її життя. Хліб та сіль, коровай і до нині подають гостям на рушнику. Він – обов'язковий атрибут шлюбного обряду. На заручинах рушником обв'язували руки заручених та пов'язували рушники сватам. Рушником благословляють молодих батьки, підкладаючи його під ікону. У РАГСі наречений і наречена стають на рушник. Після церемонії та прогулянки батьки зустрічають молодят з весільним короваєм на рушнику – це вважається побажанням достатку молодій сім'ї. Рушники для вінчання трохи відрізняються від весільних –

молоді стають на білосніжний рушник, що символізує небеса, на яких їх благословляють, і їхні руки священник перев'язує рушником, який символізує духовну прив'язаність молодят. Рушником опускали домовину в землю. Рушники різнилися і за кольористикою і за символікою і за технікою. Особливо різниця ця відчутна за регіональним поділом. Переважно червоним кольором вишивали рушники у центральних та північно-східних районах України. Орнамент такого рушника складався зі «Світового дерева» («Дерево Життя», «Дерево Щастя», «Райське Дерево»). Виконувався рушник технікою «штапівка» за нанесеним орнаментом. На Київщині, використовувались вкраплення синім кольором поряд з червоним. Дерево доповнювалося птахами: голубами та півнями. У Чернігівщині теж використовували зображення птахів, але це орли та шуліки. У Черкаському, Золотоніському районах композиції більш компактні, на Київщині стібки лягають рельєфними, опуклими масами червоного кольору. Тут застосовують старокиївський шов.

Полтавщина особливо виділяється традиційними українськими рушниками. Окрім червоних рушників тут популярними були білі – виконані вирізуванням, мережкою або настилуванням по сітці. Техніка полтавського рушникового шва включає попередню прорисовку малюнка на полотні. Контур обводиться стебловим швом, а поле квіток, листків, птахів заповнюється «штапівкою», «драбинкою» чи «бігунцем». Утворюється декоративна єдність невеличких квадратів, ромбів, прямокутників, вертикальних смуг, хвилястих ліній, штрихів різної густоти, площин, щільно заповнених кольором. Така різноманітність елементів створює враження динаміки, внутрішнього руху. Нитки, покладені в різних напрямках, утворюють гру червоного кольору, що наче випромінює сяйво. Декоративність заповнення підсилюється контрастом чітко окресленого контура, через що весь малюнок сприймається виразно, а композиція виглядає легкою, ажурною.

Подільський рушник - вужчий та коротший ніж у Центральній Україні. Найцікавіші з них створювали в селах Томашпільського, Крижопільського районів і особливо в селі Клембівка. Вони оздоблені горизонтальними, вертикальними або скісними паралельними смугами рослинного чи геометричного орнаменту. На полотні відтворювали фантастичних коней з крилами, вершників, жіночі фігури з птахами в обох руках, що несуть відголосок сивої давнини. Подільські рушники виділяються технікою виконання і кольоровим строем. Вишиті вони червоними, жовтими, синіми, зеленими, чорними вовняними нитками, що лягають рельєфними опуклими рядами, утворюючи виразні, сповнені спокійного ритму композиції. Вишивали його качалочкою або прямою гладдю, штапівкою. Ниткою вовняною у синьо-червоних тонах. У 20 столітті вишивка цього регіону стала поліхромною.

У Прикарпатті та Карпатах використовувались різноколірні узорі низинкові. Переважає геометричний орнамент, який відтворювався у контрастному протиставленні червоного, жовтого, чорного чи зеленого кольорів. Своєрідну групу утворюють вишивки Гуцульщини – історико-етнографічного краю, що охоплює гірські райони Івано-Франківської та Чернівецької областей і Рахівський район Закарпаття. На Гуцульщині й дотепер усі жінки вишивають. Кожний район, навіть кожне село має своє художнє обличчя, улюблену колірну гаму. Орнаменти чорного кольору доповнюють украпленнями зеленого, коричневого, жовто-гарячого, вишневого, іноді проступає біле тло. Кольори завжди згармонзовані й підкорені якомусь основному, завдяки чому складається чорно-фіалкова гама верховинських вишивок, темно-вишнева – пістенських, ясно-червона – яворівських, зелено-блакитна – села Річки.

У наш час вишиваний рушник – неодмінний атрибут дому та церкви. Ним прикрашають ікони, хрести, вівтарі, накривають пасхальний кошик. Використовують під час весілля.